

PODOBA SLOVENSКИH SPLOŠNIH KNJIŽNIC V LETU 2008

Gorazd Vodeb

Oddano: 14. 10. 2009 – Sprejeto: 21. 10. 2008

Izvirni znanstveni članek
UDK 027.022:311(497.4)»2008«

Izveček

V članku so predstavljeni statistični podatki o delu slovenskih splošnih knjižnic v letu 2008, ki jih vsakoletno zbira Center za razvoj knjižnic pri Narodni in univerzitetni knjižnici. Podatki prikazujejo odprtost knjižnic, prostorske pogoje in opremo knjižnic, stanje knjižničnih zbirk ter velikost prirasta. Predstavljena je tudi struktura zaposlenih, strukturi prihodkov in odhodkov ter podatki o obiskovalcih, članih ter izposoji in drugih storitvah knjižnic. Kazalci so primerjani z normativi in standardi ter cilji Resolucije o nacionalnem programu za kulturo 2008–2011.

Ključne besede: slovenske splošne knjižnice, statistični podatki, letni pregled

Original scientific article
UDC 027.022:311(497.4)»2008«

Abstract

The article presents statistical data about Slovenian public libraries in 2008. They were collected by Library System Development Centre at National & University Library. Figures indicate opening times, space and equipment, size of libraries' collections and additions. Staff structure and finances are also presented beside the data about visitors, registered members, loans and other library services. Indicators are compared to library regulations and standards, progress in reaching the goals of Resolution on the 2008-2011 National Programme for Culture is also evaluated.

Keywords: Slovenian public libraries, statistical data, annual report

---

VODEB, Gorazd. Slovenian public libraries in 2008: an overview. Knjižnica, Ljubljana, 53(2009)1–2, p. 33–51

1 Uvod

Članek predstavlja statistične podatke o delu slovenskih splošnih knjižnic v letu 2008, pri čemer se zgleduje po poročilih o delu splošnih knjižnic iz prejšnjih let (Novljan, 2007 in Vodeb, 2008). Center za razvoj knjižnic pri Narodni in univerzitetni knjižnici je spomladi leta 2009 izvedel redne meritve o delu splošnih knjižnic v Republiki Sloveniji. Spremljanje knjižnic poteka na podlagi Zakona o knjižničarstvu (Zakon o knjižničarstvu, 2001) in Zakona o državni statistiki (Zakon o državni statistiki, 1995). Metodologijo za zbiranje podatkov določa mednarodni standard za knjižnično statistiko ISO/DIS 2789: Information and documentation – International Library Statistics (Draft international standard ISO/DIS 2789, 2005). V meritvah je sodelovalo vseh 57 splošnih knjižnic. Podatki se zbirajo in obdelujejo s pomočjo informacijskega sistema Bibsist (Bibsist Online, 2008). Statistični podatki so objavljeni v obliki datoteke za program Microsoft Office Excel na spletnem mestu Centra za razvoj knjižnic (Center za razvoj knjižnic..., 2008). Center je izdal tudi publikacijo v tiskani ter elektronski obliki, ki poleg izbora statističnih podatkov vsebuje tudi vzorec vprašalnika in definicije terminov (Vodeb & Tizaj Marc, 2009).

Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe, 2003) določa minimalne pogoje, ki jih morajo izpolnjevati knjižnice, ki izvajajo javno službo. Zahteve temeljijo na povprečnem stanju splošnih knjižnic v letu 2000. Standardi za splošne knjižnice (Standardi za splošne knjižnice, 2005) so naravnani razvojno, saj naj bi njihove zahteve splošne knjižnice dosegle do leta 2015. Statistične podatke o delu slovenskih splošnih knjižnic v letu 2008 smo tako primerjali z zahtevami Pravilnika in Standardov za splošne knjižnice ter na ta način predstavili doseganje minimalnih zahtev normativa in stanje razvoja pri doseganju standardov. Primerjali pa smo tudi stanje v letu 2008 glede na dosežene kazalce leto poprej. V analizi smo upoštevali zakonodajo, ki je relevantna za področje splošnih knjižnic: Uredbo o osnovnih storitvah knjižnic (Uredba o osnovnih storitvah knjižnic, 2003), Zakon o lokalni samoupravi (Zakon o lokalni samoupravi, 1993) in Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo (Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo, 2007).

Kot osnovo za izračune kazalcev na podlagi stanja prebivalstva smo uporabili podatke Statističnega urada RS in sicer tabelo »Osnovne skupine prebivalstva po starosti in spolu, po statistični definiciji prebivalstva, objavljeni leta 2008, Slovenija, polletno« (Osnovne skupine prebivalstva po starosti in spolu..., 2009). Prebivalstvo Republike Slovenije je štelo na dan 31. 12. 2008 2.032.362 oseb, potencialnih uporabnikov v starosti do vključno 15. leta je bilo 304.251, medtem ko je bilo potencialnih uporabnikov v starosti nad 15. letom 1.728.111. Naj opo-

zorimo, da se je statistična definicija prebivalstva z 31. 12. 2008 spremenila¹. Za ugotavljanje lokacij knjižnic po občinah pa smo uporabili tabelo »Prebivalstvo po starostnih skupinah in spolu, naselja, Slovenija, 31. 12. 2008« (Prebivalstvo po starostnih skupinah in spolu..., 2009).

2 Organiziranost knjižnic

2.1 Knjižnična mreža

Na območju 210 občin je delovalo 57 osrednjih knjižnic. Za štiri manjše število kot leta 2007 je posledica združitve petih osrednjih knjižnic Mestne občine Ljubljana v nov zavod Mestna knjižnica Ljubljana. Osrednje knjižnice so organizirale skupno 1007 lokacij, kjer je bila prebivalstvu neposredno dostopna knjižnična dejavnost – osrednje in krajevne knjižnice ter postajališča bibliobusa in premičnih zbirk. Knjižnice poročajo o 270 izposojevališčih, kamor štejemo osrednje knjižnice, druge krajevne knjižnice v mreži in bibliobuse. Poročajo tudi o 12 bibliobusih, ki so se ustavljali na 663 postajališčih v 584 krajih. Osrednje knjižnice so imele 86 postajališč premičnih zbirk, osrednjih knjižnic, ki so organizirale postajališča premične zbirke, je bilo 28. Na podlagi zbranih podatkov o lokaciji krajevnih knjižnic in postajališč premične zbirke ugotavljamo, da kar 57 od 210 slovenskih občin nima krajevne knjižnice, od teh 57 občin pa 48 tudi nima postajališča premične zbirke. V občinah brez krajevne knjižnice živi 173.253 prebivalcev (8,5 % vseh prebivalcev RS), v občinah, ki nimajo tudi postajališča premične zbirke pa 156.470 prebivalcev (7,7 % vseh prebivalcev RS). Zaskrbljujoče je dejstvo, da gre večinoma za manjše občine, ki ležijo v manj razvitih področjih Slovenije. Podatkov o postajališčih bibliobusa nismo zbirali, zato niso upoštevani v zgornji ugotovitvi o dostopnosti knjižničnih storitev prebivalstvu v občinah.

---

1 Po novi definiciji, ki je usklajena z uredbo Evropskega parlamenta in Sveta, se kot prebivalce šteje osebe, ki v Sloveniji dejansko prebivajo eno leto ali več, zatem osebe, ki imajo v Sloveniji namen prebivati eno leto ali več ter tudi osebe, ki na datum opazovanja sicer začasno prebivajo ali nameravajo začasno prebivati zunaj Slovenije, vendar le, če prebivajo ali bodo prebivale zunaj Slovenije manj kot eno leto. Po statistični definiciji prebivalstva, ki je veljala v obdobju od 1. 1. 1995 do konca leta 2008 je bilo prebivalcev Slovenije 2.056.794.

2.2 Odprtost

Izposojevališča in postajališča premičnih zbirk knjižnic so bila skupaj odprta 366.861,5 ure. Knjižnice so bile tako v povprečju odprte 650 sekund na prebivalca, kar pomeni za 18 % dlje v primerjavi z letom 2000 in za 6 % dlje kot leta 2007.

3 Prostor in oprema

3.1 Prostor

Knjižnice so razpolagale s skupno 93.883,6 m² površin v zgradbah, namenjenih opravljanju knjižnične dejavnosti. V primerjavi z letom poprej se je površina povečala za 4738,6 m². Na 1000 prebivalcev so knjižnice razpolagale s 46 m² površine. Celotna površina se je glede na leto 2000 povečala za 54 %, glede na leto 2007 pa za 5,4 %. V povprečju so dosegle 462 m² na 10.000 prebivalcev in s tem presegle določilo iz 15. člena Pravilnika, ki navaja minimum 300 m² na 10.000 prebivalcev. Normativ je bil presežen za 54 %.

3.2 Čitalniški sedeži

Uporabniki so imeli na razpolago skupno 5830 čitalniških sedežev, v povprečju 22,6 čitalniškega sedeža na krajevno knjižnico oziroma 2,9 sedeža na 1000 prebivalcev. V primerjavi z letom 2000 se je skupno število sedežev povečalo za 18,9 %, v primerjavi z letom 2007 pa za 1,1 %. Pravilnik določa v 15. členu minimum dva čitalniška sedeža na 1000 prebivalcev, v povprečju so ga knjižnice presegle za 45 %. Uporabniki lahko povežejo svoj računalnik z omrežjem knjižnice na 1313 sedežih oziroma 22,5 % sedežev. V primerjavi z letom 2007 se je število sedežev, kjer se lahko uporabniki povežejo z omrežjem knjižnice, povečalo za 60 %. Povečanje je posledica uvajanja tehnologije brezžičnih omrežij v knjižnicah. Knjižnice niso dosegle določila Standardov za splošne knjižnice, ki zahteva štiri sedeže na 1000 prebivalcev, razpolagajo pa s 73 % števila čitalniških sedežev po določilih Standardov.

3.3 Računalniška oprema

V knjižnicah je bilo uporabnikom namenjenih 1287 osebnih računalnikov, 48 terminalov, 282 tiskalnikov, 75 skenerjev in 26 LCD projektorjev. Skupno so

knjižnice zagotavljale 1335 računalniških delovnih mest, kar pomeni 0,66 mesta na 1000 prebivalcev. Glede na leto 2000 se je skupno število računalniških delovnih mest povečalo za 153 %, glede na leto 2007 pa za 6,3 %. Določilo Pravilnika iz 15. člena, ki navaja 0,25 delovnega mesta na 1000 prebivalcev je bilo preseženo. Določila Standardov za splošne knjižnice, ki zahtevajo eno računalniško delovno mesto na 1000 prebivalcev, knjižnice niso dosegle, saj razpolagajo z 66 % števila računalniških delovnih mest. Knjižnice so razpolagale z 2507 osebnimi računalniki, 99 terminali, 1157 tiskalniki, 199 skenerji in 95 LCD projektorji. Manjšanje števila terminalov je posledica posodabljanja računalniške opreme, saj jih nadomeščajo osebni računalniki.

4 Knjižnično gradivo

4.1 Knjižnična zbirka

Okvirne podatke o knjižnični zbirki slovenskih splošnih knjižnic prikazuje spodnja tabela.

Tabela 1: Knjižnična zbirka v letu 2008

Gradivo	Število enot	Delež v %
Knjige, brošure, patenti, standardi in drugo knj. gradivo	8.849.621	88,8
Serijske publikacije	351.625	3,6
Neknjižno gradivo	762.577	7,7
Skupaj	9.963.823	100,0

Povprečno število enot knjižničnega gradiva na 1000 prebivalcev je znašalo 4903 enote. Glede na leto 2000 se je skupno število enot povečalo za 35 %, glede na leto 2007 pa za 6 %. Na posameznega prebivalca imajo splošne knjižnice v povprečju 4,35 knjige oziroma brošure. Določilo Standardov za splošne knjižnice, ki navaja štiri knjige na prebivalca, je bilo tako preseženo. Med knjižničnim gradivom je bilo 0,38 enote neknjižnega gradiva na prebivalca. Med neknjižnim gradivom je največji delež 66,6 % avdiovizualnega gradiva, 5,1 % elektronskih virov in 28,3 % ostalega gradiva. Določilo Pravilnika v 15. členu, ki navaja minimalno 0,3 enote neknjižnega gradiva na prebivalca, je bilo tako v povprečju preseženo. Določilo Standardov za splošne knjižnice ni bilo doseženo, saj so knjižnice imele 94 % od zahtevanega števila 0,4 izvode neknjižnega gradiva na prebivalca. V vseh splošnih knjižnicah je bilo skupno naročenih 19.812 serijskih publikacij, v povprečju 73,1 naslova na organizacijsko enoto. Določilo Standardov za splošne knjižnice, ki navaja 30 naslovov na organizacijsko enoto, je bilo tako preseženo. V prostem pristopu je bilo postavljenega 79,1 % gradiva.

4.2 Prirast knjižničnega gradiva

Spodnja tabela prikazuje podatke o prirastu knjižničnega gradiva v splošnih knjižnicah.

Tabela 2: Prirast knjižničnega gradiva v letu 2008

Gradivo	Število enot	Delež v %
Knjige, brošure, patenti, standardi in drugo knj. gradivo	469.709	80,5%
Serijske publikacije	30.844	5,3%
Neknjižno gradivo ²	82.597	14,2%
Skupaj	583.150	100,0

Knjižnice so v povprečju pridobile 287 enot gradiva na 1000 prebivalcev. Letni prirast monografskega knjižnega in neknjižnega gradiva skupaj znaša v povprečju 272 enot na 1000 prebivalcev. Določilo iz 11a. člena Pravilnika je bilo tako preseženo za 36 %. Prirast enot knjig in brošur je znašal 230 enot na 1000 prebivalcev. Knjižnice so tako dosegle 92 % zahtevanega prirasta glede na zahtevo 4.4.1 Standardov za splošne knjižnice, veljavno za splošne knjižnice, ki dosega jo določila standarda glede sestave, aktualnosti in obsega knjižnične zbirke. Letni prirast neknjižnega gradiva je bil 41 enot na 1000 prebivalcev, kar pomeni preseganje določila Pravilnika, ki navaja 22 enot, za 86 %. Določila Standardov za splošne knjižnice o 40 enotah na 1000 prebivalcev so bila presežena, saj prirast za 2,5 % presega zahtevanega. Knjižnice so imele 19.812 tekoče naročenih naslovov serijskih publikacij, od tega 94,3 % samo v tiskani obliki. Največji delež v prirastu med neknjižnim gradivom predstavlja avdiovizualno gradivo z 73.191 enotami oziroma 88,6 %, zatem elektronski viri z 2679 enotami oziroma 3,2 % in ostalo gradivo s 6727 enotami ali 8,1 %. Knjižnice so pridobile z nakupom 485.391 enot gradiva (83,2 %), z obveznim izvodom 32.277 (5,5 %), z zameno 1974 (0,3%) in darovi 63.426 (10,9%). Pridobile so 2,1 inventarne enote na pridobljen naslov knjig oziroma brošur.

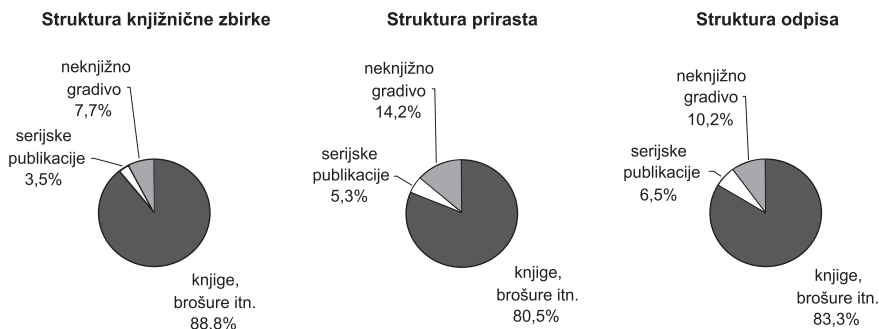
Knjižnice so skupno odpisale 226.251 enot knjižničnega gradiva, kar predstavlja 34,8 % prirasta³. V primerjavi z letom 2007 se je odpis povečal za 8,4 %.

2 Med neknjižno gradivo je všteti tudi 82 na novo naročenih naslovov elektronskih virov, dostopnih na daljavo.

3 Med podatki o odpisu niso upoštevani elektronski viri, dostopni na daljavo.

Tabela 3: Odpis knjižničnega gradiva v letu 2008

Gradivo	Število enot	Delež v %
Knjige, brošure, patenti, standardi in drugo knj. gradivo	188.455	83,3
Serijske publikacije	14.653	6,5
Neknjžno gradivo	23.143	10,2
Skupaj	226.251	100,0

Grafikon 1: Deleži knjižnične zbirke, prirasta in odpisa po vrstah gradiva v letu 2008

4.2.1 Elektronski viri, dostopni na daljavo

Knjižnice poročajo o 2189 naslovih elektronskih virov dostopnih na daljavo. Prevladujejo naročene podatkovne zbirke, ki predstavljajo 86,8 % vseh naslovov⁴. V letu 2008 so knjižnice naročile ali začele graditi 82 novih naslovov.

Tabela 4: Elektronski viri, dostopni na daljavo v letu 2008

Elektronski vir	Število naslovov
Elektronske knjige	21
Naročene podatkovne zbirke	1901
Lastne kreirane podatkovne zbirke	29
Drugi digitalni dokumenti	149
Tekoče naročene serijske publikacije v elektronski obliki ⁵	89
Skupaj	2189

⁴ Ocenjujemo, da je vsaj 75 % naslovov podatkovnih zbirk naročenih na informacijskih servisih IUS-INFO, GVIN in Tax-Fin-Lex.

⁵ Upoštevani so naslovi, ki so naročeni izključno v elektronski obliki.

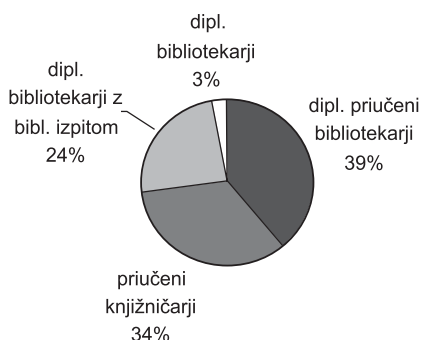
Tabela 5: Novo naročeni elektronski viri, dostopni na daljavo v letu 2008 (Footnotes)

Elektronski vir	Število naslovov
Elektronske knjige	4
Naročene podatkovne zbirke	69
Lastne kreirane podatkovne zbirke	6
Drugi digitalni dokumenti	3
Skupaj	82

5 Knjižnični delavci

V vseh splošnih knjižnicah je delalo skupaj 1343 oseb. Knjižničarsko delo je opravljalo 1048 (78,0 %), tehnična dela 145 oseb (10,8 %) in upravno delo 150 oseb (11,2 %). Delavci oziroma delavke so bili v večini zaposleni za nedoločen čas, bilo jih je 1055 (78,6 %), v manjši meri pa v drugih oblikah zaposlitve: 100 zaposlenih oseb za določen čas (7,4 %), 69 oseb, zaposlenih po pogodbi (5,1 %), 93 oseb je delalo preko posredovalnic študentskega dela (6,9 %) in 26 kot prostovoljci (1,9 %). V primerjavi z letom 2007 je bilo zaposlenih oseb za 2,3 % manj, najbolj se je zmanjšalo število zaposlenih po pogodbi (za 46,1 %) in zaposlenih za določen čas (za 19,4 %). Merjeno po ekvivalentu polne zaposlitve je v knjižnicah delalo 926,8 strokovnih knjižničarskih delavcev za poln delovni čas in 222,1 knjižničnih delavcev, ki so opravljali druga dela, skupaj 1148,9. Glede na leto 2007 se je število delavcev, merjeno v ekvivalentu polne zaposlitve, povečalo za 2,7 %, kar je posledica povečanja števila strokovnih knjižničarskih delavcev za 5,7 % in zmanjšanja števila knjižničnih delavcev, ki opravljajo druga dela, za 8,4 %. Na 1000 prebivalcev je bilo tako zaposlenih 0,46 strokovnega delavca. Določilo 14. člena Pravilnika, ki določa 0,32 oziroma 0,37 strokovnega knjižničarskega delavca na 1000 prebivalcev, je bilo preseženo, prav tako določilo, ki določa enega administrativno-tehničnega in manipulativnega delavca na 10.000 prebivalcev. Po strokovni izobrazbi je bilo v knjižnicah največ zaposlenih diplomiranih priučenih bibliotekarjev in sicer 357,4 ekvivalenta polne zaposlitve, kar pomeni 38,6 % vseh strokovnih delavcev, zatem priučenih knjižničarjev 318,7 EPZ (34,4 %), diplomiranih bibliotekarjev z bibliotekarskim izpitom 223,7 EPZ (24,1 %) in diplomiranih bibliotekarjev 27 EPZ (2,9 %). Bibliotekarski izpit je imelo 97,1 % strokovnih delavcev. Določilo Standardov za splošne knjižnice o petih strokovnih knjižničarskih delavcih na 10.000 prebivalcev ni bilo doseženo, knjižnice so zaposlovale 91,2 % zahtevanih delavcev. Skupno število zaposlenih, ki so bili deležni izobraževanja, je znašalo 871, izobraževali so se skupno 31.837 ur. V povprečju se je delavec izobraževal 36,6 ure. V primerjavi z letom 2007 se je število vključenih oseb zmanjšalo za 8,2 %, skupno trajanje izobraževanja pa povečalo za 2,5 %.

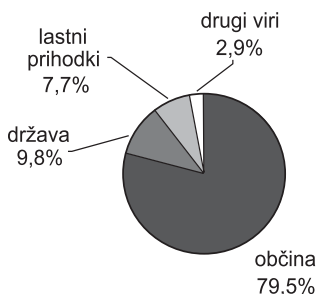

Grafikon 2: Strokovni knjižničarski delavci po strokovni izobrazbi v letu 2008

6 Finančna ocena

6.1 Prihodki

Splošne knjižnice so za izvajanje programa dobile skupno 47.638.162 evrov, največji delež od pristojnih občinskih upravnih organov in sicer 37.888.924 evrov (79,5 %), od pristojnih državnih upravnih organov 4.662.257 (9,8 %) evrov, lastni prihodki iz javne službe znašajo 3.688.132 evrov (7,7 %), drugi viri pa 1.398.850 evrov (2,9%). Prihodki od članarin so znašali 1.362.834,18 evra, kar pomeni 2,9 % vseh prihodkov. V primerjavi z letom 2007 so knjižnice dobile za 11,3 % več prihodkov. Glede na strukturo prihodkov je opazno zmanjšanje lastnih prihodkov iz izvajanja javne službe za 0,5 % in znatno povečanje prihodkov iz drugih virov kar za 126,6 %. Če prihodke preračunamo na določene kazalce, so knjižnice dobile v povprečju na prebivalca 23,44 evra, na člana 94,78 evra, na izposojevališče – krajevno knjižnico in bibliobus – 175.787 evrov.

Grafikon 3: Struktura prihodkov knjižnic v letu 2008

6.2 Odhodki

Knjižnice so imele v letu 2008 47.428.968 evrov odhodkov, od tega za stroške dejavnosti 14.951.798 evrov (31,5 %), za investicijske stroške 4.850.217 evrov (10,2 %) in za stroške dela 27.626.954 evrov (58,2 %). Stroški dela so znašali v povprečju 24.047 evrov na ekvivalent zaposlenega za poln delovni čas. Za bruto osebne dohodke je bilo porabljeno 26.735.851 evrov. Knjižnice so porabile za nakup knjižničnega gradiva 8.675.426 evrov, od tega za elektronske vire 183.078 evrov, kar predstavlja 2,1 % delež sredstev. Povprečno so porabile 4,27 evra na prebivalca za nakup gradiva in 17,87 evra za kupljeno enoto. Glede na leto 2007 so se sredstva, porabljena za nakup gradiva, povečala za 1,8 %, medtem ko so se sredstva, porabljena za stroške dela, povečala za 11,9 %. Za izobraževanje zaposlenih so knjižnice porabile 352.673 evrov, kar predstavlja 10,5 % zmanjšanje sredstev od leta poprej. Povprečno so porabile 306,98 evrov na zaposlenega za poln delovni čas oziroma 404,91 evra na udeleženca izobraževanja.

7 Uporabniki in storitve

7.1 Člani

V slovenske splošne knjižnice je bilo včlanjenih 502.627 članov, kar pomeni 24,7% delež celotnega prebivalstva⁶. Glede na leto 2007 je število članov padlo za 4,4 %⁷. Razmerje v članstvu med mladino do vključno 15. leta in odraslimi je bilo 32,7% proti 67,3%, medtem ko je razmerje med deležem potencialnih uporabnikov, tj. ustreznih starostnih skupin prebivalstva, 15 % proti 85 %⁸. Delež včlanjenih mladih prebivalcev do vključno 15. leta starosti znaša 53,9 %, delež odraslih prebivalcev pa 19,6 %. Glede na leto 2007 se je število članov do vključno 15. leta starosti zmanjšalo za 0,9 %, število starejših članov pa se je zmanjšalo za 6 %. Določilo Standardov za splošne knjižnice, ki navaja 40 % včlanjenih prebivalcev, knjižnice niso dosegle, saj je včlanjenih 61,8 % zahtevanega števila.

6 Po definiciji prebivalstva, objavljeni 1996 24,4 %.

7 Mestna knjižnica Ljubljana poroča za leto 2008 o 97.518 članih, medtem ko so osrednje knjižnice Ljubljana Center, Šiška, Bežigrad, Moste in Vič poročale za leto 2007 o 122.601 članu. Razlika 25.083 članov pomeni 4,7 % vseh članov v letu 2007.

8 Po statistični definiciji prebivalstva, objavljeni leta 2008, je bilo prebivalcev RS do vključno 15. leta 304.251, nad 15. letom starosti pa 1.728.111.

Tabela 6: Člani knjižnic po starostnih skupinah v letu 2008

Kategorija članov	Število članov	Delež članov v ustrezni starostni skupini prebivalstva
Mladina (do vključno 15. leta starosti)	164.124	53,9 %
Odrasli	338.503	19,6 %
Skupaj	502.627	24,7 %

7.2 Obiskovalci

Slovenske splošne knjižnice so uporabniki obiskali skupno 9.983.856-krat, v namen izposoje in uporabe knjižnice 9.194.523-krat, 789.333 obiskovalcev pa se je udeležilo prireditvev. Vsak prebivalec je tako obiskal knjižnico 4,91-krat, na uro je bilo v knjižnici v povprečju 27,21 obiskovalcev. Član je obiskal knjižnico v povprečju 19,9-krat letno. Razmerje med mladimi obiskovalci do 15. leta in odraslimi je bilo 33,2 % proti 66,8 %. Mladi član je v povprečju obiskal knjižnico z namenom izposoje na dom 9,7-krat v letu, odrasli član pa 11,1-krat. Glede na leto 2007 se je skupno število obiskov povečalo za 4,3 %, število obiskov za namen izposoje na dom za 1,1 %, medtem ko se je število obiskovalcev prireditvev povečalo za 15 %. Podrobnejšo strukturo uporabe knjižnic prikazujeta spodnja tabela in grafikon.

Tabela 7: Obisk knjižnic v letu 2008

Namen obiska	Število obiskov	Delež
Izposoja na dom	5.368.721	53,8 %
Izposoja v knjižnico	919.788	9,2 %
Uporaba knjižnice	2.906.014	29,1 %
Udeležba na prireditvi	789.333	7,9 %
Skupaj	9.983.856	100,0 %

7.3 Izposoja

Uporabniki so si v knjižnicah izposodili na dom ali v knjižnico 25.547.328 enot knjižničnega gradiva. V povprečju je bilo 1000 prebivalcem izposojenih 12.570 enot knjižničnega gradiva. Člani so si na dom izposodili 22.839.752 enot gradiva, kar pomeni povečanje za 2,8 % glede na leto poprej. Član si je na dom v povprečju izposodil 45,4 enote gradiva, mladi člani do vključno 15. leta starosti so si na dom izposodili nekoliko več gradiva od povprečja in sicer 48,3 enote, medtem ko so si odrasli člani izposodili 43,2 enote gradiva. Ob obisku za namen

izposoje na dom si je povprečni obiskovalec izposodil 4,25 enote gradiva, mladi obiskovalec 4,95 enote, odrasli obiskovalec pa 3,88 enote. Knjižna zbirka se je v celoti izposodila 2,56-krat, če upoštevamo samo izposojajo na dom pa 2,29-krat. Glede na vrsto gradiva so se na dom najbolj izposojale knjige, ki tudi sicer prevladujejo v celotni izposoji. Pri izposoji v knjižnici pa prevladujejo serijske publikacije. Podrobnosti prikazuje spodnja tabela.

Tabela 8: Deleži izposojenih enot po vrsti gradiva v letu 2008

Način izposoje	Knjige, brošure itn.	Serijske publikacije	Neknjižno gradivo	Skupaj
Izposoja na dom	83,5%	2,2%	14,3%	100 %
Izposoja v knjižnico	27,6%	66,4%	6,0%	100 %
Skupaj	77,5%	9,1%	13,4%	100 %

Prebivalec si je v povprečju na dom izposodil 6,3 enote leposlovja in 4,8 enote ostalega gradiva, skupaj 11,1 enote. V absolutnih številkah knjižnice izposodijo na dom več gradiva odraslim članom, kakor pa mladim članom. Odraslim članom namreč izposodijo za faktor 1,85 več gradiva. Razlika ni tako velika pri leposlovju, kakor je pri ostalem gradivu, kar za faktor 3. Razmerje med številom odraslih in mladih članov je 2,1 v korist odraslih.

Tabela 9: Deleži izposojenih enot na dom po vsebini gradiva glede na kategorijo članov v letu 2008

Vsebina gradiva, izposojenega na dom	Mladi	Odrasli	
Leposlovje	42,8 %	57,2 %	100 %
Ostalo gradivo	25,2 %	74,8 %	100 %
Vse gradivo skupaj	35,1 %	64,9 %	100 %

Če pa podatke o izposoji na dom preračunamo na število članov ustrezne kategorije, nam omogočajo predstaviti strukturo izposoje povprečnega člana. Ta si izposodi nekoliko več leposlovja kot ostalega gradiva in sicer za faktor 1,3. Razmerje pri odraslih članih je uravnoteženo, saj si izposodijo enako število enot leposlovja in ostalega gradiva. Povprečni mladi član pa izrazi izstopa, saj si izposodi kar za faktor 2,2 več leposlovja kot ostalega gradiva. Podrobne podatke prikazuje spodnja tabela.

Tabela 10: Število in deleži povprečno izposojenih enot na dom, preračunani na posameznega člana ustrezne kategorije glede na vsebino gradiva v letu 2008

Kategorija članov	Leposlovje		Ostalo gradivo		Vse gradivo skupaj	
	Enote	Delež	Enote	Delež	Enote	Delež
Mladi	33,2	68,8 %	15,1	31,2 %	48,3	100 %
Odrasli	21,6	49,9 %	21,7	50,1 %	43,2	100 %
Vsi člani	25,4	56,6 %	19,5	43,5 %	44,9	100 %

Razmerja med posameznimi kategorijami članov prikazuje spodnja tabela, ki kaže, da so mladi člani aktivnejši izposojevalci. Izposojajo si precej več leposlovja kot odrasli člani in sicer za faktor 1,5, kar je manj kot v letu 2007. Ostalega gradiva si odrasli člani izposojajo za faktor 1,4 več kot mladi člani.

Tabela 11: Število povprečno izposojenih enot na dom glede na vsebino gradiva, preračunano na posameznega člana ustrezne kategorije z indeksom glede na povprečje v letu 2008

Vsebina gradiva, izposojenega na dom	Mladi		Odrasli		Vsi člani	
	Enote	Indeks	Enote	Indeks	Enote	Indeks
Leposlovje	33,2	131	21,6	85	25,4	100
Ostalo gradivo	15,1	77	21,7	111	19,5	100
Vse gradivo skupaj	48,3	108	43,2	96	44,9	100

Strokovni knjižnični delavec je v povprečju izposodil 27.566 enot knjižničnega gradiva, na dom 24.644 enot. V eni uri odprtosti knjižnice je bilo v povprečju izposojenih 69,6 enote, na dom pa 62,3 enote.

7.3.1 Medknjižnična izposoja

V primerjavi s celotno izposajo na dom in v knjižnico znaša delež izposojenega gradiva iz drugih knjižnic in v druge knjižnice le 0,1 %. Od 17.021 izposojenih enot oziroma dokumentov so si knjižnice 56 % izposodile iz drugih knjižnic, 44 % pa posodile v druge knjižnice. Knjižnice so največ izposojale fizične enote gradiva, njihov delež je bil 74,4 %, 23 % je bilo kopij dokumentov in le 2,6 % elektronsko posredovanih dokumentov. V primerjavi z letom 2007 se je število izposojenih enot oziroma dokumentov povečalo za 16,7 %.

Tabela 12: Medknjižnična izposoja po izposojenih enotah oz. dokumentih glede na pasivo ali aktivo v letu 2008

Oblika izposoje oz. posredovanja	Pasiva – izposojeno iz drugih knjižnic	Aktiva – izposojeno v druge knjižnice	Skupaj
Fizične enote	57,0 %	43,0 %	100 %
Kopije dokumentov	56,2 %	43,8 %	100 %
Elektronsko posredovani dokumenti	27,5 %	72,5 %	100 %
Skupaj	56,0 %	44,0 %	100 %

Tabela 13: Medknjižnična izposoja po aktivni in pasivi glede na izposojene enote oz. dokumente v letu 2008

Vrsta izposoje	Fizične enote	Kopije dokumentov	Elektronsko posredovani dokumenti	Skupaj
Pasiva – izposojeno iz drugih knjižnic	75,7%	23,0%	1,3%	100,0 %
Aktiva – izposojeno v druge knjižnice	72,7%	22,9%	4,3%	100,0 %
Skupaj	74,4%	23,0%	2,6%	100,0 %

7.4 Druge storitve

7.4.1 Prireditve

Knjižnice so v leto 2008 organizirale 19.399 prireditev, kar pomeni povečanje za 10,8 % v primerjavi z letom poprej. V povprečju je vsako izposojevališče organiziralo 71,6 prireditve, pri čemer v izračunu povprečja ne upoštevamo postajališč premičnih zbirk. Prireditve se je skupno udeležilo 789.333 obiskovalcev, vsako prireditve je tako v povprečju obiskalo 40,7 obiskovalca. Obisk se je glede na leto 2007 povečal za 14,9 %.

7.4.2 Elektronske in avtomatizirane storitve pri izposoji gradiva

Vsak član knjižnice je v povprečju opravil 2,8 elektronske storitve pri izposoji gradiva, kamor štejemo naročanje, rezerviranje in podaljšanje izposoje preko OPAC ter podaljšanje s pomočjo bibliofona. Člani so največkrat podaljševali gradivo preko OPAC in bibliofona. Iz 15 knjižnic poročajo o delovanju 29 knjigomatov, ki so za uporabnike opravili 255.217 avtomatiziranih storitev pri izposoji gradiva. Glede na leto 2007 so knjigomate pridobili v dveh knjižnicah, ki so za uporabnike opravili skupno za 122 % več storitev pri izposoji gradiva.

Tabela 14: Elektronske storitve pri izposoji gradiva in delež knjižnic, ki jih nudi v letu 2008

Vrsta storitve	Število storitev	Delež storitev	Delež knjižnic
Naročanje preko OPAC	96.006	6,9 %	78,9 %
Rezerviranje preko OPAC	53.382	3,9 %	78,9 %
Podaljšanje izposoje preko OPAC	891.331	64,4 %	96,5 %
Podaljšanje izposoje s pomočjo bibliofona	342.430	24,8 %	66,7 %
Skupaj	1.383.149	100,0 %	100,0 %

7.4.3 Usposabljanje uporabnikov

Organiziranega usposabljanja za uporabo knjižnice se je udeležilo 96.876 uporabnikov, od tega se je 22.909 uporabnikov udeležilo usposabljanja za uporabo elektronskih virov. Knjižnice so skupno izvedle 17.448 ur usposabljanja, od tega za uporabo elektronskih virov 5.050 ur. Individualno usposabljanje uporabnikov so izvedle v trajanju 10.183 ur, medtem ko so skupinska usposabljanja izvajale 7265 ur. Uporabnik je bil v povprečju deležen individualnega usposabljanja v trajanju 19 minut, medtem ko je individualno usposabljanje za uporabo elektronskih virov trajalo 22 minut. Posamezno izposojevališče je v povprečju izvajalo usposabljanje 64,6 ure na leto in pri tem usposobilo 359 uporabnikov.

Tabela 15: Organizirano usposabljanje uporabnikov v letu 2008

Vrsta usposabljanja	Število ur	Število udeležencev
Individualno usposabljanje	10.183	32.938
Skupinsko usposabljanje	7265	63.938
Skupaj	17.448	96.876

Tabela 16: Organizirano usposabljanje za uporabo elektronskih virov v letu 2008

Vrsta usposabljanja za uporabo elektronskih virov	Število ur	Število udeležencev
Individualno usposabljanje	2898	7956
Skupinsko usposabljanje	2152	14.953
Skupaj	5050	22.909

7.4.4 Računalniški katalogi knjižnic

Knjižnice poročajo o 4.484.764 zapisih v računalniških katalogih, od tega jih je 99,7 % vključenih v vzajemni bibliografski sistem COBISS. Število zapisov v računalniških katalogih se je povečalo za 8,2 % v primerjavi z letom poprej. V računalniške kataloge je vključeno 95 % kataložnih zapisov. Nosilec nacionalnega vzajemnega bibliografskega sistema IZUM poroča, da so splošne knjižnice imele 4.241.650 bibliografskih zapisov v lokalnih bazah podatkov. Skupaj so kreirale 35.320 novih bibliografskih zapisov v vzajemnem katalogu in prevzele 284.223 zapisov (Polnopravni člani sistema COBISS.SI..., 2009).

7.4.5 Gradnja lastnih podatkovnih zbirk

Iz 12 knjižnic poročajo o gradnji 29 lastnih podatkovnih zbirk, dostopnih na daljavo. Knjižnice so za gradnjo lastnih elektronskih virov pripravile 10.607 digitalnih dokumentov in pri tem digitalizirale 95.699 strani dokumentov.

8 Izpolnjevanje določb standardov in normativov

Na podlagi podatkov o delu splošnih knjižnic v letu 2008 lahko prikažemo izpolnjevanje zahtev normativov in knjižničnih standardov. Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe določa minimalne pogoje za knjižnice, ki izvajajo javno službo. Splošne knjižnice morajo pogoje izpolnjevati trajno. Kakor kažejo kazalci spodaj, so zahteve Pravilnika v povprečju slovenskih splošnih knjižnic presežene. Število računalnikov za uporabnike izstopa z največjim indeksom rasti, medtem ko je število strokovnih delavcev rastlo z najmanjšim indeksom. Okvir razvoja splošnih knjižnic v obdobju 2005–2015 določajo Standardi za splošne knjižnice, ko opredeljujejo konkretne pogoje oziroma kazalce, po katerih lahko merimo doseženo stopnjo razvoja. Knjižnice so v povprečju presegle zahteve standardov pri obsegu knjig in brošur v knjižnični zbirki, zahteve so dosegle tudi pri prirastu neknjižnega gradiva, nekoliko manj pa pri obsegu neknjižnega gradiva v zbirki in zaposlenih strokovnih delavcih. V manjši meri pa se približujejo zahtevam standardov pri deležu članov med prebivalstvom in številu računalnikov za uporabnike.

V letu 2008 je začela veljati Resolucija o Nacionalnem programu za kulturo 2008–2011 (Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2008–2011, 2008). Prvi cilj resolucija vidi v splošnih knjižnicah kot osrednjih centrih informacijske družbe v lokalnih skupnostih in središča spodbujanja bralne kulture. Kot prvi ukrep postavlja posodabljanje knjižničnih zbirk. Do leta 2011 naj bi vsaka splošna knjižnica z vsemi krajevnimi knjižnicami pri obsegu zbirke dosegla vsaj 85 % zahtev standarda. Pri letnem prirastu gradiva naj bi dosegla vrednosti najmanj 250 enot knjig in 25 enot neknjižnega gradiva na 1000 prebivalcev v razvitih knjižnicah ter najmanj 300 enot knjig in 30 enot neknjižnega gradiva v srednje razvitih ter slabše razvitih knjižnicah. Ugotovimo lahko, da so knjižnice v povprečju že presegle cilje pri obsegu knjig, brošur in neknjižnega gradiva v knjižnični zbirki ter pri prirastu neknjižnega gradiva. Pri prirastu knjig in brošur pa dosega jo v povprečju 92 % ciljne vrednosti razvitih knjižnic in 77 % vrednosti za srednje in nerazvite knjižnice.

Tabela 17: Izpolnjevanje zahtev Pravilnika o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe in Standardov za splošne knjižnice

Kazalec	Zahteve Pravilnika (leto 2000)	Stanje leta 2008	Indeks doseganja zahtev Pravilnika	Indeks doseganja zahtev Standardov
Knjinično gradivo	3700	4903	133	-
Knjige, brošure ⁹	-	4351	-	109
Neknjžno gradivo	300	375	125	94
Prirast monografskega knjižnega in neknjižnega gradiva	200	272	136	-
Prirast knjig in brošur ¹⁰	-	230	-	58
Prirast neknjižnega gradiva	22	41	186	103
Strokovni knjižničarski delavci	0,37	0,46	124	92
Prostor	30 m ²	46 m ²	153	-
Čitalniški sedeži	2	2,9	145	73
Računalniki za uporabnike	0,25	0,66	264	66
Delež članov med prebivalstvom	-	24,7 %	-	62

9 Zaključek

Če strnemo statistično podobo slovenskih splošnih knjižnic v letu 2008, lahko rečemo, da ima splošna knjižnica za prebivalca Slovenije v povprečju 4,9 enote knjižničnega gradiva. Skupaj s 349 prebivalci si deli čitalniški sedež, računalniško delovno mesto pa s 1515 prebivalci. Knjižnico obišče 5-krat v letu, tisto uro skupaj še s 27 obiskovalci oziroma tistega dne z 33.059 obiskovalci (dnevi brez nedelj in praznikov). Uporabil je 13 enot gradiva, od tega si je na dom izposodil 11 enot gradiva. Njegov prispevek za knjižnico je znašal 23,44 evra, preko lokalne skupnosti 18,64 evra in preko države 2,29 evra.

V zaključku lahko ugotovimo, da se viri za delovanje splošnih knjižnic povečujejo. Tako beležimo povečanje prostorov knjižnic, knjižnične zbirke, strokovnih delavcev in računalniških delovnih mest. Najbolj izstopa rast knjižnične zbirke, ki pa je usmerjena predvsem v nabavo tiskanega gradiva. Elektronski viri so zastopani z relativno majhnim deležem. Med storitvami knjižnic prevladuje izposoja na dom, ki še zmeraj narašča, in ob njej obisk knjižnic. Storitve v ele-

9 Standardi za splošne knjižnice določajo štiri izvode knjig na prebivalca.

10 Glede na določilo 4.4.2 Standardov, veljavno za knjižnice, ki ne dosego zahtev glede sestave, aktualnosti in obsega.

ktronskem okolju ostajajo v celotni sliki nekoliko ob strani. Knjižnice so začele v zadnjem obdobju bolj razvijati posebne dejavnosti za promocijo knjižnice, usposabljanje uporabnikov, razvijanje bralne kulture itn., kar se kaže v povečanju prireditev in obiska. Delež članov med prebivalstvom ne kaže povečevanja virov, saj ostaja na približno isti ravni.

Navedeni viri

1. BibSiSt Online. (2008). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica. Pridobljeno 1.12.2008 s spletne strani <http://bibsist.nuk.uni-lj.si>
2. Center za razvoj knjižnic – CEZAR. (2008). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica. Pridobljeno 1. 12. 2008 s spletne strani <http://cezar.nuk.uni-lj.si>
3. Draft international standard ISO/DIS 2789: Information and documentation – International library statistics. (2005). (Revision of third edition (ISO 2789:2003)). International Organization for Standardization.
4. Polnopravni člani sistema COBISS.SI in njihovo sodelovanje v sistemu vzajemne katalogizacije. (2009). Maribor: IZUM. Pridobljeno 22. 10. 2008 s spletne strani http://home.izum.si/cobiss/ocobissu/statistika_COBISS-SI_2008.pdf
5. Novljan, S. (2007). *Splošne knjižnice. Poročilo za leto 2006*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
6. Osnovne skupine prebivalstva po starosti in spolu, po statistični definiciji prebivalstva, objavljeni leta 2008, Slovenija, polletno. (2009). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno 20. 8. 2009 s spletne strani http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0520401S&ti=Osnovne+skupine+prebivalstva+po+starosti+in+spolu%2C+po+statisti%E8ni+definiciji+prebivalstva%2C+objavljeni+leta+2008%2C+Slovenija%2C+polletno&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/02_05007_stev_strukt/02_05204_osn_sk_preb/&lang=2
7. Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (2003). *Uradni list RS* 73/2003, 70/2008.
8. Prebivalstvo po starostnih skupinah in spolu, naselja, Slovenija, 31. 12. 2008. (2009). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno 13. 10. 2009 s spletne strani http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0520309S&ti=Prebivalstvo+po+starostnih+skupinah+in+spolu%2C+naselja%2C+Slovenija%2C+polletno&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/02_05007_stev_strukt/01_05203_star_spol/&lang=2
9. Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2008–2011. (2008). *Uradni list RS* 35/2008.

10. Standardi za splošne knjižnice. (2005). Pridobljeno 29. 10. 2008 s spletne strani http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Podrocja/NSKD/standardi_spl_k_sprejeti.pdf
11. Uredba o osnovnih storitvah knjižnic. (2003). *Uradni list RS* 29/2003.
12. Vodeb, G. (2008). Podoba slovenskih splošnih knjižnic v letu 2007. *Knjižnica*, 52(4), 57–76.
13. Vodeb, G. & Tizaj Marc, D. (2009). *Slovenske knjižnice v številkah. Splošne knjižnice. Poročilo za leto 2008*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
14. Zakon o državni statistiki. (1995). *Uradni list RS* 45/1995, 9/2001.
15. Zakon o knjižničarstvu (2001). *Uradni list RS* 87/2001, 96/2002.
16. Zakon o lokalni samoupravi. (1993). *Uradni list RS* 72/1993, 94/2007 UPB, 27/2008, 76/2008, 100/2008.
17. Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo (uradno prečiščeno besedilo). (2007). *Uradni list RS* 77/2007.

Mag. Gorazd Vodeb, višji bibliotekarski svetovalec, je zaposlen v Centru za razvoj knjižnic pri Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani.

Naslov: Turjaška 1, 1000 Ljubljana

Naslov elektronske pošte: gorazd.vodeb@nuk.uni-lj.si